

– маючи культуру й літературу як її складову за основу духовного буття нації, А. Ніковський віддає їй тактичну перевагу над політичними зусиллями в Україні, що стратегічно були спрямовані на націозбереження й державотворення. В той спосіб А. Ніковський виражає позицію цілого покоління діячів традиційного напрямку (народників) зразка С. Єфремова, які, пройшовши через політичну боротьбу, повертаються до культурницької праці як такої, що не зазнала й не може зазнати девальвації;

– виходячи зі спрямованості А. Ніковського на вищі духовні цінності, зокрема, формування свідомої національної людини, не можемо не прочитувати його свідчень як своєрідного застереження: без індивідуального духовного

прориву через культуру й літературу в загальнонаціональних масштабах ні нація, ні держава не зможуть повноцінно відбутися, а існуватимуть як квазіутворення.

1. Державний архів Служби безпеки України. Арх. № 47757. – Т. 59. – Ч. 1. 2. Дунай П. О. Ідейно-естетичні засади літературно-критичної діяльності Андрія Ніковського // Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 2006. – 22 с. 3. Зборовська Н. Код української літератури. – К.: Академвидав, 2006. – 502 с. 4. Маланюк Є. Книга спостережень. – Торонто, 1962. – С. 398–413. 5. Ніковський А. Vita nova. – К.: Друкар, 1919. – 143 с. 6. Осьмачка Т. Сергій Олександрович Єфремов. Спогад // Кур'єр Кривбасу. – 2002. – № 150. – С. 129–139. 7. Середенко Ю. В. Творча спадщина А. В. Ніковського як джерело дослідження громадсько-політичного життя України першої третини ХХ ст. // Автореф. дис. ... канд. істор. наук. – К., 2008. – 20 с. 8. Яринович Ан. Буржуазна Рада та інші фейлетони. – К., 1918. – 64 с.

Лариса Ігнатова

Українці-холмщаки в контексті становлення сучасної музичної культури Волині

В статті поняття українськість розглядається через феномен українців-холмщаків, в контексті становлення музичної культури Волині.

The concept Ukrainian ethnicity are viewed in the article through the phenomenon of the Cholmshchina-Ukrainians in the context of formation of musical culture in Volyn.

Рубіж II та III тисячоліть ознаменувався кардинальними зрушеннями в історії людської цивілізації, осмислення яких опинилося в центрі уваги наукової еліти. Глобалізація, яка зародилася в економіці та політиці, стає магістральним напрямком в подальшому розвитку як вищезазначених сфер, так і сфери традиційної культури. Зрозуміло, що створена ситуація зініціювала явище так званого національного спротиву, яке є актуальним та особливо болючим для нашої країни. Адже ми сьогодні перебуваємо у складному й багатосторонньому процесі відродження національної самосвідомості та історичної пам'яті, в якому одне з визначальних місць належить зверненню до наших прадавніх коренів, відновленню призабутих вікових традицій і духовних цінностей, тобто на шляху переосмислення і визначення таких понять як Україна, українці та українськість. Це завдання є важливим не лише для власного самопізнання. Воно одночасно виступає потужним фактором інтеграції українства у світовий цивілізаційний простір, визначає його внесок у скарбницю культурних надбань та розвиток людства загалом. Тому оновлення українського суспільства неможливе без опори на багатющу національну духовну спадщину та його історію, деякі сторінки якої є маловивченими і вимагають свого дослідження. Це, в першу чергу, стосується історії українців-холмщаків, які внаслідок операції «Вісла» 1947 р. зазнали масових депортацій. Будучи насильницьки переселеними в іншорегіональне середовище, вони зуміли зберегти свою культуру, мистецтво, традиції, спосіб життя та, в деякій мірі, переосмислити такі поняття як Україна, українці та українськість.

Для Волині ця проблематика є особливо актуальною, оскільки значна частина холмщаків оселилась саме на цій території, саме тут ще живі свідки і учасники тих жажливих подій. На жаль, історіографія цього питання ще недостатньо опрацьована. Ця тематика є сферою інтересів багатьох наукових дисциплін – історії, філософії, культурології, політології, філології, мистецтвознавства, фольклористики, етнографії, музикології та ін. Найширше освітлення ці процеси мають в сучасній історичній науці й політології. З цього приводу в Луцьку відбулася Міжнародна наукова конференція «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки

Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки» [15]. Помітною працею в цьому плані є монографія С. Гаврилюк, яка присвячена вивченню історичних пам'яток Волині, Холмщини і Підляшшя XIX – початку ХХ ст. [8]. Українське мистецтвознавство проводить лише перші розвідки із зазначеної проблематики. Окремо слід сказати про внесок волинських музикознавців в історіографію питання. Це, в першу чергу, стосується наукових публікацій А. Єфіменко [11; 7], В. Драганчук [10], О. Коменди [7], Л. Ігнатової [12], які, переважно, вивчають творчі доробки нащадків волинських холмщаків. Волинська дослідниця Кучерук Н. вивчає творчий шлях одного із перших митців-холмщаків Волині О. Самохваленка [13]. Але, названі статті не відтворюють цілісну картину творчого доробку саме цієї частини волинської громадськості. Тому тематика цієї статті є актуальною і своєчасною. В ній вперше представлені архівні матеріали краєзнавчого відділу Волинської обласної державної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки, поточні архіви управління культури Волинської облдержадміністрації; періодична преса, літературно-художні журнали, праці місцевих краєзнавців, дослідницькі роботи (рукописи) студентів Інституту мистецтв ВНУ ім. Лесі Українки та Волинського державного училища культури і мистецтв, стенограми аудіо-записів інтерв'ю з діячами музичної культури Волині та їх приватні архіви.

Як було зазначено, першим митцем, хто приїхав із-за Бугу на Волинь, став Олександр Олександрович Самохваленко (1914–1977 рр.), незмінний керівник та головний диригент першого Волинського державного народного хору, заслужений артист України. Він народився 16 грудня 1914 р. у м. Замості (Польща) в родині вчителя. Початкову освіту здобував у с. Дерев'яному, а після закінчення п'ятого класу – у селищі Клевань на Рівненщині, педагогічну – в Острозькій учительській семінарії, а після переїзду батьків до Польщі продовжив навчання в учительській семінарії у Холмі [1]. 1934 р. закінчив Холмську учительську семінарію й отримав право викладання в семирічних школах [9]. Захоплення музикою привело О. Самохваленка у Варшавську консерваторію, де він навчався на педагогічно-хор-

мейстерському факультеті (1934–1937 рр.), а через рік – по класу теорії музики [1].

Під час німецької окупації О. Самохваленко працював учителем музики у школах м. Грубишева, а свій перший хор організував у серпні 1942 р. при Свято-Успенській церкві цього ж міста з благословення архієпископа Іларіона, який утверджував православну віру серед українців Польщі. Ця подія засвідчена в довідці, яка зберігається у Волинському краєзнавчому музеї: «...резолуцією Його Високопреосвященства, Високопреосвященнішого Іларіона, Архієпископа Холмського і Підляшського з дня шостого серпня 1942 року, вам наділено Благословення Його Високопреосвященства на організування й керування другим хором при Свято-Успенській Церкві у місті Грубишеві» [6]. Слід зауважити, що благословення стало визначальним для молодого митця, адже в подальшій творчій діяльності він був тісно пов'язаний саме з хоровим мистецтвом.

У 1945 р., внаслідок депортації українських сімей з Польщі, О. Самохваленко разом із сім'єю переїжджає на Волинь. Спочатку митець працює викладачем у Луцькій дитячій музичній школі. Пізніше в 1945 р. у Луцьку створюється Волинський державний народний хор, керівником якого стає О. Самохваленко. За копітку працю керівнику та головному диригентові Волинського державного народного хору Олександром Самохваленку, першому на Волині в галузі музичного мистецтва, 1952 р. присвоєно звання заслуженого артиста УРСР [1].

Творча робота О. Самохваленка не обмежувалася концертними виступами хору й підготовкою до них: він проявив нову грань свого обдарування, зробивши для хору низку обробок українських й волинських народних пісень, які майстерно виконувалися Волинським народним хором і мали великий успіх серед слухачів («По гасню ходила я», «Ой летіла зозуленька» [2], «А мій батько, мій цвіт», «Ой їду, їду, їду» [3]). У мистецьких колах О. Самохваленко був званою людиною, якого поважали як обдарованого музиканта. У фондах Волинського краєзнавчого музею зберігаються нотні видання з автографами композиторів, подаровані митцю і його творчому колективові: збірка пісень та романсів А. Кос-Анатольського «Молодість моя»; нотне видання пісні О. Білаша на вірші М. Ткача «Ясени», написаної для голосу в супроводі фортепіано [4]; «Белорусские народные песни», написані для змішаного хору (обробка Г. Пукста) [5].

Після припинення діяльності Волинського народного хору О. Самохваленко працював художнім керівником обласної філармонії, а згодом викладачем хорового диригування в культосвітньому та музичному училищах, де був вчителем, порадиником, наставником усіх тих співаків і музикантів, які присвятили своє життя мистецтву [1]. Отже, О. Самохваленко був першим професійним музикантом з консерваторської освіти, який прибув на Волинь внаслідок славнозвісної операції «Вісла». Він першим створив на Волині професіональний народний хор, а також став першим волинським заслуженим артистом України. Він – автор музики пісні «Збудися, Холмщино, повстань». Він став до лав тих патріотів, які прагнули заявити про себе як про українських музикантів – сподвижників національних традицій.

Ще одним холмщакком, який маленькою дитиною потрапляє на Волинь і яким нині пишається волинська земля, став Карпось Володимир Антонович (20.07.1942 р., с. Козодави, Грубешівського р-ну Люблінського воєво-

дства – 13.01.2008 р., м. Луцьк). Він першим на Волині отримав консерваторську освіту як вокаліст. У 1964–1969 рр. він навчався у Київській державній консерваторії імені П. І. Чайковського на вокальному факультеті, у класі професора О. О. Гродзинського. У 1969–1990 рр. – соліст-вокаліст оперно-камерного жанру Волинської обласної філармонії. В. А. Карпось у 1979 р. був удостоєний почесного звання «Заслужений артист України». З 1990 р. – доцент Волинського державного університету ім. Лесі Українки. В його репертуарі понад 500 творів вітчизняної, зарубіжної класики, сучасних композиторів, обробки українських народних пісень. В. Карпось тривалий час керував літературно-музичним лекторієм обласної філармонії. Крім виконавської творчості, В. Карпось займався і педагогічною діяльністю. Ним підготовлено цілу плеяду молодих виконавців вокальної музики, серед яких Зоя (Іванюк) Рожок, нині аспірантка Національної музичної академії імені П. І. Чайковського та солістка-дебютантка Національної Опери.

Не менш плідно склалася доля ще одного холмщакка. Олександр Головерса – сподвижник розвитку музичної культури Волині, заснував оперну студію і силами викладачів і студентів педучилища поставив опери: «Алеко», «Травіата», «Ріголетто», «Запорожець за Дунаєм», «Лісова пісня»; організатор кількох чоловічих вокальних квітетів, хору духовної музики «Оронта», невтомний збирач народних пісень Холмщини.

Анатолій Тиможинський (1933–2005 рр.) – засновник волинської духовної школи, тромбоніст, викладач Луцького музичного училища, виховав цілу плеяду виконавців на духових інструментах, присвятив своє життя становленню і розвитку професійного мистецтва волинського краю. Його іменем названо обласний конкурс серед учнів-виконавців на духових та ударних інструментах дитячих музичних шкіл Волині.

На ниві волинської музичної культури не менш плідно працюють нащадки волинських холмщаків, які достойно продовжують справу своїх батьків. Перший з них – Віктор Тиможинський – композитор, який належить до молоді генерції українських творців. Він закінчив теоретичний та фортепіанний відділи Луцького державного музичного училища (1978), композиторський факультет Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (1983 р., кл. ст. викл. В. Флиса). З 1983 р. – викладач Луцького державного музичного училища (з 1997 р. – Волинське державне училище культури і мистецтва), з 1989 р. – Голова предметно-циклової комісії теорії музики. Член Національної Спілки композиторів України (1991), Голова Волинського осередку НСКУ (1995), член Правління НСКУ (1999). Лауреат обласної мистецької премії ім. І. Стравінського (1996), лауреат акції «Людина року Волинського краю – 2001» (номінація «Митець року») [14].

Творчість В. Тиможинського – яскраво індивідуальний вияв сучасного українського митця. Для його стилю властивий своєрідний поліфонічний погляд на світ, прагнення охопити різні, часом суперечливі сторони буття людини. Митця приваблює складний внутрішній світ людини, який інтерпретується в його музиці в контексті загальнолюдських духовних цінностей. Позиція В. Тиможинського – це позиція творця, який утверджує активну причетність до життя та історії свого народу, його моральних ідеалів, на яких ґрунтується зв'язок часу і поколінь. Відповідну репрезентацію характеризує жанрове насичення творчості: нині у доробку В. Тиможинського – Симфонія (1983), Струнний

квартет (...В. В. Флису, 1987), Кантата «Надія» (1990), Балет «Неминуча» (1996), П'ять хорів до «Літургії Божої» (1998), Хоровий цикл «Моя одинокая зірка» (2000), Композиція для сопрано і 18-ти струнних «Два замовляння раби Божої Марії» (1996), Триптих для баса і фортепіано «Світ, розглянутий по частинах» (1985), Поема для баса, мішаного хору та симфонічного оркестру «Матері-Україні» (2000) та багато ін.

Як композитор В. Тиможинський велику увагу приділяє збереженню народнописаних традицій Волині. Він – автор численних обробок волинських народних пісень та хорових творів, написаних на основі волинських народнописаних текстів («Волинські пісні», «Дай же, Боже, громовую тучу», «Дві щедрівки», «Купайло»). Окрему частину доробку митця складають твори, написані на основі поезії Лесі Українки. Це – кантата для мішаного хору «Надія», цикл хорів «Моя одинокая зірка», хорова композиція «Осінній спів», Два романси для сопрано у супроводі фортепіано та ін. Водночас, В. Тиможинський віддає належне і музиці культового призначення (П'ять хорів до «Літургії Божої», «Псалом Давидів» № 103, триптих «Господи, почув мене»). Для дітей композитором створено музику до вистави «Ну, Вовк, постривай!», Концертно для фортепіано і струнного оркестру, інструментальні п'єси «Побажання», «Подарунок», «Хуліган». Авторська інтерпретація відбувається через ретроспективне втілення минулого, як критерію цінності національної свідомості, коли засобами сонорики та кластерних нашарувань композитор надзвичайно правдиво відтворює міфологічно-обрядову архаїку («Два замовляння раби Божої Марії» для сопрано і камерного оркестру) та ретроспекція, як діалог з минулими епохами (триптих «Світ, розглянутий по частинах» на вірші українських поетів XVII ст. для баритона і фортепіано) [11].

Отже, творчість В. Тиможинського розвивається в контексті регіональних (професіоналізм), загальноукраїнських (неофольклоризм) та глобальних (постмодернізм) тенденцій, які органічно поєднують звернення до праджерел – волинського музичного фольклору, трансформації його новітніми засобами сучасної музики та отримання нового музичного тексту, що лежить в площині діалогічності з минулими епохами та мистецькими напрямками.

Ще одним представником композиторської еліти Волині може гордитись представництво холмщаків. Це – Петро Свіст, батько, якого під час «операції Вісла» разом з родиною був переселений з Холмщини (с. Чешин, Грубешівського повіту) на Україну, в Луцьк. Тут і почалася творча стежа майбутнього композитора. Творчість Петра Свіста надзвичайно багатогранна. Він реалізував себе майже у всіх музичних жанрах, зокрема хоровому, вокальному, фортепіанному, інструментальному. Важливе місце у його творчості займає оркестрова музика, адже крім окремих інструментальних творів, композитор писав музику до театральних вистав. У 1989–2000 рр. він написав музику до близько тридцяти трьох лялькових і понад десяти драматичних вистав. До його творчого спадку належить чимало фортепіанних творів, це «Поема», «Дивертисмент», «Три прелюди», «Варіації» та ще низка п'єс для молодшого шкільного віку. Та все ж одним з основних напрямків у творчості композитора є вокальна та хорова музика, особливе місце в якій посідають твори для дітей.

У своїй творчості композитор неодноразово звертається до поезії українських класиків: Лесі Українки, Т. Шевченка, І. Франка, Г. Сковороди. Чільне місце займають твори на вірші волинських авторів, зокрема О. Богачука,

Н. Гуменюк, І. Чернецького, В. Простопчука, Л. Засядько та багатьох інших.

В доробку композитора є твори, написані для інструментального виконання. Це – «Концерт» а-толл для фортепіано та симфонічного оркестру (1987), «Колискова» для флейти та дитячого струнного оркестру, присвячена старшій доньці Софії (1994), «Вальс» для флейти та камерного оркестру (1995), «Ноктюрн» та «Натхнення» для дитячого ансамблю скрипалів (2006–2007).

Поповнили холмщаків і ряди мистецтвознавців Волині. Одна з них – Вікторія Драганчук (Гарасимюк), кандидат мистецтвознавства, член Національної спілки композиторів України, доцент кафедри історії, теорії мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки. Народилася в Луцьку. Закінчила теоретичний і фортепіанний відділи Луцького державного музичного училища (1993), теоретико-композиторський факультет Львівського вищого музичного інституту імені М. В. Лисенка (1998), аспірантуру Волинського державного університету імені Лесі Українки (2001).

Наукова діяльність В. Драганчук пов'язана з проблемами музичної психології. Її дослідження зумовлені необхідністю глибокого музикознавчого вивчення історичної ролі та природи музичного мистецтва, а також практичною потребою сучасного українського суспільства у синтезі здобутків світового музично-психологічного досвіду та специфіки національних духовних традицій.

Ще один нащадок волинських холмщаків Сергій Бень народився в Луцьку. Закінчив Луцьке державне музичне училище (1979), Київський державний інститут культури імені О. Є. Корнійчука (1983) та Львівську державну консерваторію імені М. В. Лисенка (1991). З 1991 р. – викладач Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки. Нині працює на посаді доцента Інституту мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки. Як викладач постановки голосу, історії вокального та хорового виконавства, історії музичного театру зі своїми учнями здійснив концертні постановки опер «Ноктюрн» М. Лисенка (2004), «Севільський цирульник» Дж. Россіні (фрагменти, 2005), «Моцарт і Сальєрі» М. Римського-Корсакова (2006). С. Бень має потужні творчі здобутки як оперний, концертно-камерний співак. З 1993 р. за сумісництвом – соліст Волинської обласної філармонії, з 2000 р. – артист Волинського обласного академічного музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка; співпрацює з творчими колективами Львова, Рівного.

Не менш вагомим є творчий доробок представників холмської громади і в танцювальному мистецтві краю. Колишня солістка Волинського народного танцювального ансамблю «Волинянка» Леся Косаковська – нині дослідниця школи українського народного танцю Василя Авраменка, головним завданням якої є популяризація волинської школи хореографічного виконавства, пошук нових шляхів розвитку українського народного танцю [12]. Крім дослідницько-наукової та педагогічної діяльності на посаді доцента кафедри хореографії Волинського національного університету імені Лесі Українки, Леся Косаковська керує шоу-балетом «Натхнення», який є лауреатом V Всеукраїнського фестивалю єврейського мистецтва «Шолом, Україно» (2001), I Міжнародного форуму сучасного мистецтва у м. Йонава (Литва, 2002). Танцюристи гастролювали у Польщі (2001), Ізраїлі (2002).

А все починалося із родинного оточення. Батько, Косаковський Петро Степанович, народився в с. Копилово

Люблінського повіту і ще дитиною був переселений з батьками на Волинь. Він мав абсолютний слух і славився серед односельчан народним музикою. Від своєї мами Параскевії Косаковської (Романюк) він вперше почув народну пісню «Ой у гаю при Дунаю», яку записав волинський поет О. Богачук (теж, до речі, із холмщаків). Так була збережена одна з кращих українських пісень і відкрита для широкого побутування.

Підсумовуючи, можна констатувати, що українці-холмщаци, зазнавши в свій час значних матеріальних збитків, свою діяльність спрямовували в інтелектуальну сферу. Маючи вищий рівень загальнокультурного розвитку, ніж місцеві українці, вони, в першу чергу, надавали своїм дітям вищу освіту в таких престижних на той час галузях як медицина, педагогіка, мистецька культура, що і забезпечило їхній вагомий внесок в духовну культуру волинського краю загалом та музичну, зокрема. Наші дослідження продовжуються, адже вивчення культурного спадку найзахідніших етнічних українців є для вітчизняного мистецтвознавства, культурології, історії завданням одним із першочергових, тому що воно розширює діапазон тлумачення таких понять як Україна, українці та українськість.

Аліна Кондратюк

Національний варіант барокового стилю в монументальних ансамблях киявської школи першої XVIII ст.

Автор статті аналізує специфіку національного варіанту барокового стилю в монументальних ансамблях киявської школи першої третини XVIII ст., в якому поєднувались традиції та нові тенденції, що яскраво відбивало світоглядні зміни в українському суспільстві.

The author of the article analyzes the specificity of the national variant of baroque style in monumental ensembles of the Kyiv's school of the first half of the 18th century, in which traditions and new tendencies were combined, what brightly reflected world outlook changes in Ukrainian society.

У першій третині XVIII ст. малярська майстерня Києво-Печерської лаври була центром киявської школи монументального живопису. Цей мистецький осередок великою мірою вплинув на становлення стилю монументального живопису Гетьманщини доби бароко. Немає можливості скласти повне уявлення про масштаб діяльності киявської школи в цей період: майже всі ансамблі її барокових розписів знищено у різний час. Стінопис Великої Успенської церкви ще наприкінці XIX ст. було замінено псевдовізантійським академічним живописом. Розписи першої половини XVIII ст. Софії Київської та Михайлівського собору Видубицького монастиря збереглися фрагментарно. До нашого часу дійшли лише нечисельні іконостасні комплекси та окремі ікони цієї школи.

Єдиним повністю збереженим ансамблем є стінопис та іконостас лаврської Троїцької надбрамної церкви, що був завершений у 30-х рр. XVIII ст. Для виявлення типологічних й специфічних рис барокових розписів киявської школи ця пам'ятка має першорядне значення. Живопис храму дає змогу дослідити стилістику й іконографію малярства українського бароко, скласти уявлення про характерну для Києво-Печерської майстерні колористичну гаму. Розписи храму показові з точки зору відображення в стінописах актуальної богословської проблематики.

Мистецтво Гетьманщини цього періоду, як ніколи раніше, було відкрито західноєвропейським впливам. Унаслідок засвоєння тенденцій європейського мистецтва в монументальному малярстві відбуваються суттєві зміни. У по-

1. Волинський краєзнавчий музей (ВКМ), інв. № ДМ 10362. 2. ВКМ, інв. № ДМ 6428. 3. ВКМ, інв. № ДМ 6426. 4. ВКМ, інв. № ДМ 6419. 5. ВКМ, інв. № ДМ 6408. 6. ВКМ, інв. № ДМ 36231. 7. Волинський осередок Національної спілки композиторів України: Навч. посіб. / А. Г. Єфіменко, О. І. Коменда. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 216 с. 8. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.): Монографія. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 532 с. 9. Горний М. Олександр Самохваленко // Українці Холмщини і Підляшшя. Видатні особи XX століття. – Львів, 1997. – 175 с. 10. Драганчук В. Триптих В. Тиможинського «Світ, розглянутий по частинах» на вірші українських поетів XVII століття в контексті дослідження проявів національної ментальності в музиці // Науковий збірник Львівського національного університету імені І. Я. Франка / кафедра театрознавства. – 2005. – С. 34–46. 11. Єфіменко А. Стильові ретроспекції в творчості Віктора Тиможинського // Вісн. Львів. Нац. ун-ту. – Вип. 4. – Львів, 2004. – С. 86–94. 12. Ігнатова Л. П. Тенденції розвитку музичної культури Волині наприкінці XX – початку XXI століття // Дис. ... канд. мист. – К., 2006. – 234 с. 13. Кучерук Н. П. Сторінки життя та творчості Олександра Самохваленка – організатора й керівника першого Волинського державного народного хору // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. Журнал. – 2006. – № 1. – К.: Міленіум, 2006. – С. 47–50. 14. Муха А. Тиможинський Віктор Анатолійович // Композитори України та української діаспори: Довідник. – К., 2004. – 295 с. 15. У пошуках правди: Зб. матеріалів міжнар. наук. конф. «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки»; Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 536 с., іл.

рівнянні з українським монументальним живописом попередніх періодів, в розписах киявської школи першої третини XVIII ст. відбувається ускладнення сюжетного задуму, з'являються нові тематичні й іконографічні рішення. Концептуалізм бароко, схильність митців епохи до «розумової гри» втілилися в складні богословські програми розписів, які виражали від глядача певної ерудиції.

У монументальних розписах киявської школи тієї доби створення візуальних аналогій до богослужбового образу стає традицією. Барокові розписи Великої Успенської церкви подали зразок відображення в стінописах таїнства Св. Літургії [9, 106]. Збережений проект живопису Успенського собору [6, 34–89; 10] для дослідження характеру взаємодії українського образотворчого мистецтва з богослов'ям має першорядне значення: за таким самим принципом було створено й інші стінописи лаврської майстерні цього часу, у тому числі й живопис Троїцької надбрамної церкви.

Художньо-образний зміст мистецтва Гетьманщини першої половини XVIII ст. був тісно пов'язаний з найактуальнішими завданнями духовного життя. Традиційна система монументально-декоративного живопису в цей час перетворюється на засіб алегоричної оповіді. Цьому сприяла винятково важлива в культурі українського бароко роль риторики. Вона була обов'язковою дисципліною в Києво-Могилянській академії, і вплив її позначився не тільки в наукових творах. Риторика впливала на поетику, образотворче мистецтво й музику. На основі її положень програмувались і розписи лаврських храмів. Власне жи-